

NATTVAKAN

Medlemsskrift för HFK

HFK

ÅRG.12

NR 2

1998

HUDIKSVALLSREGIONENS FÅGELKLUBB

Nattvakan

utges av Hudiksvallsregionens fågelklubb (HFK).
Tidningen utkommer med två nummer årligen och
erhålls av samtliga medlemmar i HFK. Årsav-
giften för medlemsskap är för närvarande 50 kronor
och insättes på pg 88 94 30 - 5.

Hudiksvallsregionens fågelklubb

är lokalklubb till Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening (GLOF). Medlemsskap i
HFK är dock oberoende av medlemsskap i GLOF. HFK:s verksamhetsområde
utgörs av Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner.

Lokalklubben har till syfte att samla och stimulera intresset för fågelfaunan och skyddet
av fågelmiljön i Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner. Dessutom skall föreningen verka
för att sprida kunskap i fågelfrågor genom kursverksamhet och exkursioner. Föreningen skall
vara ett forum där medlemmarna inspirerar och informerar varandra. En viktig uppgift
för föreningen är att vara drivande i vissa frågor med anknytning till fågelskydd.

Styrelse

Ordförande
Mats Axbrink
Blockvägen 34B
824 34 Hudiksvall
Tel: 0650/963 87

Vice ordförande
Owe Nygren
Bringstavägen 16
820 75 Harmånger
Tel: 0652/300 22

Sekreterare
Sven Carlberg
Mikjenäset
820 65 Forsa
Tel: 0650/260 49

Kassör
Lars-Göran Lindström
Slättrvägen 13
824 40 Hudiksvall
Tel: 0650/141 21

Övrig ledamot
Bo Fagerström
Åsgatan 3
824 42 Hudiksvall
Tel: 0650/59 51 58

Suppleant
Lars Norman
Klockargården
820 77 Gnarp
Tel: 0652/206 61

Suppleant
Björn Selin
Varvsgatan 3A
824 32 Hudiksvall
Tel: 0650/999 06

Följ med HFK på exkursion

Hudiksvallsregionens fågelklubb
har ett digert utflyktsprogram
under alla årstider.

Intressanta observationer

EFTER FLERA ÅR MED OLYCKLIGA BAKSLAG i vådret i maj blev årets vår vädermässigt någorlunda normal.

Flera trevliga rariteter fanns också att beskåda och mest betittade blev väl de två praktejderhannarna som låg utanför Kuggören under hela våren. Den första hannen sågs 7 april men redan dagen efter sågs båda två. Sista observationen dröjde ända till 6 juni. I mitten av april sågs en spetsbergsgås väster om Tunasjön under några dagar. Den 18/4 verkar vara årets pilgrimsfalksdag. På Högs-slätten sågs under förmiddagen först en gammal hanne och bara en stund senare upptäcktes en annan gammal fågel vid Finflo. Under eftermiddagen sågs en "pille" vid Hudiksvalls hamn och en vid Hälsingtuna kyrka. Summerat minst 3, eventuellt 4 pilgrimsfalkar denna dag, inte illa! Dagen efter sågs en ung vittrut under någon timme vid Reffelmansviken.

Vårens ovanligaste art dök upp vid den fiskrika Norstafjärden den 2 maj. Lokalbefolkningen hade sett en stor vit fågel och när man väl fick kontakt med fågelklubben var artbestämningen lätt, ägretthäger! Ganska många hann titta på den spektakulära fågel, men tyvärr stannade den bara en dag. I samma vik som ägretten låg också sex salskrakar. Salskrake kan betraktas som våren art, uppemot 50 individer sågs, bla 15 st samtidigt vid Norbergsfjärden.

De amerikanska kopparänderna vid Tannetjärnen sågs i år bara kortvarigt (2 honor) i mitten på maj. Andra intressanta rariteter under senare delen av maj var en brunglada på Hudiksvalls soptipp, ett par snatteränder

Fortsättning på sidan 18

INNEHÅLL nr 2 -98

Intressanta observationer 3

Mats Axbrink

Fanns det fler fåglar förr? 4

Sigvard Carlsson

Fågelgåtor 7

Karin Svensson

Kikarvård 8

Lösning till korsordet 10

Lars Göran Lindström

Notiser 12

Lars Göran Lindström

Ovanlig nätfångst 16

Lars Göran Lindström

Fågelbordet 1997-98 17

Lars Göran Lindström

Är Lillfjärden slut 19
som fågellokal?

Bo Fagerström

Program 20

Foto på framsidan: Höksångare,
Bo Fagerström.

Stare. Foto: Bo Silver.

Fanns det fler fåglar förr?

Sigvard Carlsson

DEN SOM ÄR VAN ATT MÖTA VÅREN med fåglar och fågelsång väntar sig alltid att få höra ett brus av fågelstämmor i den tidiga vårmorgonen. Men om bruset uteblir och man i stället möts av tystnad, då är det lätt att tro att det var bättre förr. Och bevisligen fanns det fler starar, gråsparvar och trädpiplärkor på 60-talet, för att ta några i högen. Men fanns det som helhet fler fåglar på den tiden, eller är det väder och vind och en lägre aktivitet (hos skådaren) eller kanske minnet, som får en att tro att det var bättre förr?

Framför mig har jag ett inventeringsprotokoll från 1969. Det gäller Svensk Häckfågeltaxering och jag taxerade ett område på 12 ha under åren 1965-1970.

Sveriges Ornitologiska Förening startade redan år 1951 ett projekt i avsikt att bestämma det häckande beståndets storlek genom upprepade inventeringar.

En av initiativtagarna var professor Anders Enemar och han hade ett eget inventeringsområde i Fågelsångsdalen i Skåne på 13 ha. Den inventeringen har pågått i 40 år och i

Trädgårdssångaren var en av de vanligaste arterna vid Sigvards inventering.

Ornis Svecica nr 2-3 1994 finns en rapport om detta.

Jag har läst artikeln och det var en spännande läsning. Här fick jag en forskares svar på frågan om fåglarnas antal har minskat eller ökat under de 40 åren.

I Fågelsångsdalen har det funnits i medeltal 124 fågelrevir per år. Rent generellt är detta mycket, men räcker det för att ge en rättvis bedömning av fågelpopulationens förändring? Enligt Enemar ger de 40 åren ett entydigt utslag.

När jag läste detta fick jag idén att jag skulle förnya min egen inventering från år 1969. Tyvärr upphörde den riksomfattande inventeringen år 1970 och därför kan jag inte få 30 års sammanhängande inventering. Men om jag inventerar på exakt samma tider och på samma plats, så borde det jämförande resultatet bli intressant och kanske ge svar på min fråga. År 1969 hade jag 73 revir och 21 häckande fågelarter på mina 12 ha. Vad skulle resultatet bli år 1998?

Inventeringsmetod

DET HELA GÅR UT PÅ ATT mäta upp ett skogsparti och dela upp det i 100-meters rutor. Jag går sedan i rak linje och stannar i 5 minuter i rutans centrum och allt jag ser och hör på 50 m åt alla håll noteras på ett skissblock.

Jag valde ett skogsparti vid min bostad i Stamnäs och i reviret ingick öppen trädgård samt gles och tät blandskog och en bäckravinsom gräns mot norr. I öster bildade Dalbovikens vassbälte en naturlig gräns. Medvetet hade jag valt ett skogsparti med många olika biotoper och i stort sett är allt oförändrat från 1969.

Tio inventeringar ska utföras under den bästa häckningstiden 25/5 - 20/6. Varje fågel har sin bokstav och denna bokstav och numret på inventeringen förs till protokollet på exakt den plats där fågeln finns. Efter 7-8 inventeringar börjar reviren framträda på skissblocket och jag vet på förhand vilken fågel som ska höras.

Två bon av hussvala rövades av större hackspett

Den noggranna inventeringen ger tillfälle till många värdefulla iakttagelser som revirstrider, parningsbeteenden och bobyggen, men ofta bara fågelns revirsång. Det gäller att vara förtrogen med alla ljud och att ha öra för allt som hörs.

Jag började inventeringen den 27/5 och slutade den 15/6. Därefter började tolkningen av "siffergrupperna" som vuxit fram under arbetets gång. Enligt reglerna ska en fågel ha 4 markeringar för att den ska räknas som revirhållare.

1969 hade jag som sagt 21 häckande arter med 73 revir och 1998 fanns det 22 arter med 71 revir. Det var en häpnadsväckande samstämmighet och enligt detta skulle fågelbeståndet vara i stort sett oförändrat efter 30 år.

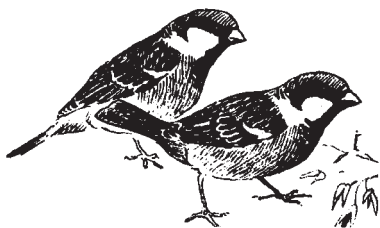
De vanligaste revirhållarna under åren (69 och 98) var lövsångare (12-13), björktrast (8-9), bofink (7-6), rödvingetrast (5-4), trädgårdssångare (6-5), talgoxe (4-2) och hussvala (2-10) av vilka två av årets bon blev plundrade av en större hackspett.

Det finns utan tvekan många osäkerhetsfaktorer. För det första är det vanskligt att jämföra bara två år och för det andra har skogsområdet trots allt blivit 30 år äldre och för vissa arter kan det ha skett en förändring, men som helhet är det intressant att

det fortfarande finns så många revir inom området och för den som är van att läsa inventeringsstatistik så kan artsammansättningen ge värdefull information.

Den stora svalkolonin kan bero på att det finns fina häckningsmöjligheter, men å andra sidan finns det även häckningsmöjligheter för starar och trädpiplärkor, men dessa har helt lyst med sin frånvaro.

Min artikel får ses som en rapport från en enkel inventering utan större ambitioner, men för mig var det kul att göra undersökningen och att resultatet blev så bra var en överraskning.

Hur gick det då med Enemars inventering i Fågelsångsdalen? Jo, hans 40-åriga inventering visar en ökning av stannfåglarna men en minskning av tropikflyttarna. Han tolkar det som att stannfåglarna har tagit revir från långflyttarna, som varje år anländer senare på våren. Sammantaget visar inventeringen på en svag ökning av fågelbeståndet. Hans slutord är följande: "Hela fågelsamhället har hållit sig på ungefär samma nivå, dvs den svagt stigande tendensen är icke statistisk säker".

Även min egen inventering ger som helhet samma resultat. Och därmed borde vi med "Nej" kunna besvara frågan om det fanns flera fåglar förr. Men individuellt är det tydliga förändringar och där har fågelforskningen ett stort och intressant arbetsfält.

Här följer en sammanställning av revirhållarna under åren 1969 respektive 1998.

	1969	1998
Björktrast	8	9
Rödvingetrast	5	4
Koltrast	2	3
Rödhake	2	1
Bofink	7	6
Trädgårdssångare	6	5
Lövsångare	12	13
Sv vit flugsnappare	3	2
Grå flugsnappare	3	2
Järnsparv	1	1
Talgoxe	4	2
Sävsångare	1	2
Sävsparv	3	2
Hussvala	2	10
Kungsfågel	2	0
Årtsångare	1	0
Trädpiplärka	3	0
Stare	4	0
Gulspurv	2	0
Göktyta	1	0
Drillsnäppa	1	0
Sädesärla	0	1
Grönsiska	0	1
Grönfink	0	2
Blåmes	0	1
Ringduva	0	1
St hackspett	0	1
Gräsand	0	1
Kanadagås	0	1
Summa	73	71

Observerade arter utan revir

1969	1998
Taltrast	Taltrast
Domherre	Domherre
Morkulla	Morkulla
Talltita	Svarthätta
Grönsångare	Rosenfink

Grönfink	Pilfink
Grönsiska	Kungsfågel
Bergfink	Törnskata
Ängspiplärka	Trädskrypare
Sädesärla	Kråka
Korsnabb	Kaja
	Spillkråka
	Skrattmå

Fågelgåtor

Vi kör med en favorit i repris. Lista ut vilka fåglar som döljer sig bakom orden och meningarna. Fågelbok i pris. Svaren skickas som vanligt till Lars Göran Lindström, Slåtterv. 13, 824 40 Hudiksvall. Det är Karin Svensson och Lars Göran som hittat på gåtorna.

- 1 Fågel med dubbel flax
- 2 Blixt
- 3 Valutareasa
- 4 Dansband utan fem
- 5 Oceankon
- 6 Liten del av ett träd
- 7 Svartmåla
- 8 Trädquisling
- 9 Vak först i alfabetet
- 10 Granit Arvid
- 11 Inte tysk bestämd artikel
- 12 Tråkigt färgad gymnast från öst
- 13 Besvärlig situation
- 14 Pavarotti på semesterö
- 15 För båt framåt - g
- 16 Sjukhusrumsstackare
- 17 Bromanjulgodis
- 18 Schackpjas i Sahara
- 19 Säg fula ord-stjäl
- 20 Sarekvandras
- 21 Metallskräcken
- 22 Säger nog inte frisören till sin kund

Kikarvård

EN KIKARE ÄR ETT OPTISKT PRECISIONSINSTRUMENT och är som sådant mer eller mindre känsligt för yttre påverkan som t.ex. stötar, fukt och vatten.

Kondens/fukt inuti kikaren kan uppkomma på flera sätt, kanske främst då kikaren är utsatt för skarpa temperaturmotsättningar. Detta är något som man kan helt försäkra sig mot genom att skaffa sig en vattentät (luftfri och "gastät") kikare. Det är dock bara ett fåtal kikare på marknaden som är helt vattentäta. Hos de icke vattentäta kikarna finns luft inuti kikarkroppen mellan linser och prismor. Luft innehåller vatten (ånga) i större eller mindre mängder beroende på luftfuktighet. Det är denna fuktighet som kan bilda kondens/imma i kikaren. Det finns dock sätt att undvika kondens även i "vanliga" kikare:

1. Undvik att utsätta kikaren för skarpa temperaturmotsättningar. Vid kylig väderlek kan det under mycket olyckliga omständigheter t.ex. räcka med att kikaren varit utsatt för solbelysning under ett längre tag (och blivit uppvärmd), för att senare hamna i skugga. Nu är det dock inte så enkelt utan här spelar även andra fysiska förhållanden in, som t.ex. luftfuktighet o.s.v.

2. Undvik att utsätta kikaren för kraftig väta och regn - det är ju ett säkert sätt att snabbt kyla ner kikaren och riskera kondens.

3. Använd alltid okularskydd. Skydda de

känsliga okularen med ett heltäckande okularskydd - gärna av läder, som är ett material som "andas", d.v.s. luften står inte still. Till framför allt tubkikare vill vi även rekommendera användning av linsskydd.

4. Om du tappat kikaren i vatten och detta läckt in, så rekommenderar vi att du så snart som möjligt tar kontakt med reparatör för hjälp med rengöring av kikaren. Om du har haft otur och fått kondens i kikaren så försvinner denna efter ett tag. Det bästa man kan göra är att ställa kikaren varmt och torrt och vänta med att använda kikaren tills kondensen är försvunnen.

Dubbelbild

Kikaren är som nämnts ett optiskt precisionsinstrument och bör behandlas därefter. S.k. dubbelbild, uppstår genom yttre påverkan av handkikare - t.ex. att man tappat kikaren i marken/golvet eller att den fått en stöt av något slag. Kikarna tål vanligen en hel del, men faller kikaren olyckligt så kan det hända att ett prisma i kikaren förskjuts och då upplever man en dubbelbild vid användning. Detta går att åtgärda hos en reparatör.

Hantera kikaren med varsamhet. Ha ej för lång nackrem så att kikaren "hänger och slänger" på magen. Kikaren känns vanligen bekvämast i brösthöjd. Vid längre transporter, då du ej har kikaren om halsen, använd skyddsväska. Använd okularskydd (original

i plast/gummi eller läder) då detta även delvis skyddar mot stötar. Kontrollera nackkremmen då och då. Den slits så småningom ned och kan gå av. Om kikaren fallit våldsamt kan något prisma eller någon lins gå sönder. Fokuseringsmekanismen är också något som kan skadas. Dessa skador är vanligen svåra att reparera själv och vi rekommenderar att du tar kontakt med en reparatör.

Rengöring av linser m.m.

Förr eller senare blir det nödvändigt att göra rent kikarens linser på utsidan. Det är viktigt att du först blåser rent linsytan från partiklar (ett par sandkorn kan räcka för att repor skall bildas då linsen senare gnuggas ren). Har du möjlighet så rekommenderar vi även att linsen därefter borstas av med en mjuk och ren pensel. Därefter kan du försiktigt gnugga bort t.ex. fettfläckar med någon lämplig putsduk eller linsputspapper - det finns ett antal olika på marknaden.

Vid svårare fläckar (och saltstänk) kan man använda sig utav ett mildt diskmedel utspätt med vatten och sedan försiktigt torka av med ett mjukt linsputspapper. På flera kikare kan man försiktigt kränga eller skruva av den mjuka ögonmusslan för att komma åt okularet bättre. Det brukar ta några år, men så småningom ackumuleras dammpartiklar inuti kikaren på linser och prismor. När du upplever detta som störande bör kikaren göras rent invändigt. Vi rekommenderar att du tar kontakt med en reparatör för rengöring.

Fokuseringsmekanismerna i kikaren är infettade med ett speciellt fett för att fokuseringen skall kunna ske med ett lagom "motstånd". Om du så småningom tycker att motståndet i fokuseringen är för trögt så rekommenderar vi att du tar kontakt med en reparatör för service. (Tänk på att kyla ibland gör fokuseringen trögare.) Försök inte att

själv olja in fokuseringsmekanismen då oljan brukar ha en upplösande effekt på fettet med resultat att mekanismen blir alldeles för lös. Långtidsförvaring av kikaren sker lämpligen i torrt utrymme i rumstemperatur. Vi rekommenderar också att kikaren då förvaras dammfritt i väska eller liknande.

Ställ in din kikare rätt

För att få bästa möjliga bild i din handkikare gäller att ha rätt avstånd mellan okularen (d.v.s. kikardelen närmast ögonen). Avståndet kan justeras genom att man försiktig pressar kikaren in mot eller ut från centralaxeln. Försök att få en så rund (cirkulär) bild som möjligt, när du tittar i kikaren.

Ibland har man olika synskärpa mellan höger och vänster öga. Då är det viktigt att ställa in den individuella fokuseringen - den s.k. dioptri-inställningen - korrekt. Denna finns på de allra flesta modeller placerad som en vridbar ring på höger okular, med en + och - skala. Så här gör du för att få en korrekt inställning: Blunda med höger öga eller täck över höger frontlins så att du bara använder vänster öga. Fokusera - med skärpeskraven på kikarens mittaxel - ett objekt på nära håll så att detta blir så skarpt som möjligt. Byt därefter till höger öga; blunda med vänster öga eller täck över vänster frontlins, och fokusera samma objekt så att detta blir så skarpt som möjligt genom att använda dioptriringen på höger okular - fokusera inte med skärpeskraven denna gång. Nu är inställningen av dioptriringen klar och du kan se var du hamnade på skalan. Denna inställning bör du häfter ha inställd på din kikare för att få så skarp bild som möjligt och endast använda skärpeskraven på kikarens mittaxel vid fokusering. Att ställa in skärpan i en tubkikare är förstås enklare - här finns bara ett sätt att fokusera.

Rekommendationer från Naturbokhandeln.

Här kommer den rätta lösningen till korsordet i förra numret. Vinnare blev Lasse Samuelsson.

Rödnäbbad latin-fågel	El ev at or	Ejder	Negation	Kombi-fågel	Nämnde	Bryter	O	Ölands-rastare	P									
		H	I	S	S	B		Dublinbo										
		H	Ä	C	K	A	R	→	I	R								
		A	L	K	A	Still	Ä	N	N	U	L	Redskapet						
ega		E	S	Och	E	T	En sång-are	C	E	T	T	I	Lejon	E	L			
												Mått						
lin era		M	I	Före FN	N	G	Kalium	K	D	E	G	E	L	N	S			
							Giga											
		T	A	→	F	Å	G	E	L	↓	Sjöö	Å	N	N	↓	A		
													Natrium					
ter		T	Sydost flyttare	Höjd	Ä	S	Okokt	R	Å	Fack	L	S	Lemläst-ar folk	Utrorop	A	H	Avlägs-nat	
L	O	F					Går att över-natta i	T	Ä	Papegoja	L	T	Chef	Ö	B			
										Plagg	A	N	O	R	A	K	O	
eed-ny-are		P	J															
ndig-net		U	K	Ä	R	Oljud		Sjö	U	Träd-tenor	G	R	→	A	M	N	S	R
							Fond											
agar		S	L	A	F	Tablett	A	R		Fjäll-musik	R	I	P	→	L	Å	T	
otte										Resa								
		R	Kräk-fågel	L	P	I	P	A	R	E	Ital. stad	Smak	M	I	N	T		
A	R	V		Prep.	U	G	Växer	G	L	A	↓	Få	R	I	N	G	A	
		Å	R	T	A	Om rådc	R	E	G	I	O	N		Gräs	A	G		
														Kör				
	Rot sak	K	Å	Load High	R	O	T	G	↓	Ur folk	M	A	O	R	I			
S	A	K	Hö vö	H	O	R	Kväve	Svavel	N	S	L	A	N	D	E	T		

son.

Finkar äter frön

FINKFÅGLAR SOM BOFINK, bergfink, grönfink med flera, lever till stor del av frön. Ofta varierar dieten under året. Före och efter häckningstiden samt under flyttningarna äter de mest frön, men under häckningen lever de mest av insekter. Bergfinken återfinns under vintern i Mellaneuropa, där de ibland bildar miljonhövdade flockar som flyttar runt i jakt på bokollon.

En del finkar äter även barrträdsfrön, som plockas från marken efter fröspridningen. Bergfinken och bofinken är främst anpassade för att plocka sin föda från marken, och är dåliga på att plocka frön ur kottarna.

Siskor och korsnäbbar däremot, äter barrträdsfrön direkt ur kotten.

Finkarna söker med synens hjälp och har svårt att hitta frön som ligger dolda i mossan i intakt skogsmark. Däremot finner de lätt frön som ligger öppet, t ex på ett naket brandfält eller i markberedningsfläckar.

Studier visar att frön som ger kontrast mot bakgrunden äts i större grad än frön som har samma färg som bakgrunden. Fåglarnas frö-

ätning kan alltså ha haft betydelse för evolutionen av olika fröfärger, beroende på det dominerande marksubstratet som fröna landar på. Vissa tallarter i Nordamerika sprider bara frön efter skogseld, dvs på kolsvarta ytor. Det visar sig att många av dessa arter mycket riktigt har kolsvarta frön.

Blåkråkan-försvinnande vacker

FRÅN 20 000 PAR PÅ 1960-TALET till bara några tiotal par 1998. Det som skett med blåkråkorna i Lettland skall inte drabba andra fågelarter. Det är därför Sveriges Ornitologiska Förening är angelägen att också i fortsättningen medverka till att Lettlands Ornitologiska Förening (LOB) kan bedriva ett aktivt fågelskydd. Sedan 1994 - tre år efter Lettlands självständighet - har Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) samarbetat med Lettlands Ornitologiska Förening. Att få till stånd ett framgångsrikt fågelskyddsarbete är målet för SOF:s stöd. För att nå det krävs en fungerande fågelskyddsorganisation, och även i uppbyggandet av den deltar SOF.

I fågelskyddet har inventeringar dominerat under några år. Nu övergår arbetet i en fas där det handlar om artskydd (t.ex. svart stork, större skrikörn och kornknarr). Lika

viktigt är ett säkerställande av de finaste fågelområdena (nya naturreservat).

Ännu under flera år är LOB:s arbete beroende av stöd. SOF:s medlemmar och andra naturintresserade har tidigare bidragit till fågelskyddsarbetet i Lettland, och vi ber nu alla om ytterligare ett litet eller något större stöd. Skänkta pengar används utifrån grundliga prioriteringar, och Lettlands Ornitologiska Förening poängterar gång efter annan betydelsen av det svenska biståndet. Inga belopp är för små för att göra nytta.

Postgirokonto: 19 94 99-5.

SOF:s Projekt Baltikum.

"Kinglet Calyptura" återfunnen efter 144 år

BRASILJENS ATLANTREGNSKOG tillhör de mest hotade skogstyperna i världen. Endast fem procent av dessa en gång så väldiga skogar står idag kvar, ofta i fragmenterade och alltför spridda rester. Förutom att här finns många arter som inte finns någon annanstans är flera arter än på andra ställen i Sydamerika utrotningshotade.

1852 beskrevs Kinglet Calyptura, då känd från ett flertal insamlade exemplar i närheten av Rio de Janeiro. Fågeln hade till fjäderdräkten slående likheter med våra kungsfåglar.

Årtionde efter årtionde gick, men Kinglet Calyptura verkade spårlöst försvunnen. Hoppet om att denna karismatiska art fortfarande fanns i livet var väl i det närmaste obefintligt tills den brasilianske ornitologen Ricardo Parrini gjorde sitt livs upptäckt vid Serra dos Orgaos sex mil norr om Rio de Janeiro, den 27 oktober 1996. Han fann två fåglar, troligen ett par, som fanns kvar även nästa dag då kontaktade ornitologer fanns på plats

tillsammans med upptäckaren. En av Sydamerikas mest hemlighetsfulla fåglar hade återupptäckts efter att ha varit försvunnen i 144 år.

Från *Vår Fågelvärld* 2/98.

Pilgrimsfalk - De branta klippornas fågel

VID SEKLETS BÖRJAN var pilgrimsfalken spridd över hela Sverige med över 1000 häckande par. Men miljögifter, boplundringar och jakt ledde till att den blev alltmer sällsynt.

Falkarna bygger helst sina bon på hyllor i branta klippväggar, men valet av svåråtkomliga boplatser har inte kunnat skydda dem. I mitten av 70-talet nås bottennoteringen. Endast 15 par kan observeras i Sverige. I det läget startar Projekt pilgrimsfalk. Inom projektet arbetar man med skydd av boplatser, kartläggning av miljögifternas effekter och uppfödning av falkungar. På en avelsstation får giftskadade ägg en chans att kläckas i en äggklädningsmaskin. De flygfärdiga ungarna sätts sedan ut i sin naturliga miljö. Tack vare åtgärderna ser det ljusare ut för pilgrimsfalken som i dag har en årlig tillväxt på 5-10 procent. Projekt pilgrimsfalk samarbetar med myndigheter, markägare och falkprojekt i Norge och Danmark för att stärka stammen av pilgrimsfalkar i Sverige.

Norbotten är pilgrimsfalkens viktigaste häckningsområde i Sverige, så det kan ju vara intressant att titta på utvecklingen för arten där under de senaste åren.

Under 1997 kunde trots en sen vår åter konstateras en liten ökning av stammen. Fem nya par hittades alla häckande på klippor. Ensamma falkar har också observerats på två nya lokaler. Tre gamla revir var tomma.

Falkarna startade häckningen 7-10 dagar senare än normalt. Det var tredje året i rad som våren var väldigt sen i falkarnas häckningsområde.

Häckningsresultatet blev ändå rätt hyggligt då vädret var bra under häckningstiden. I början av juli spolierades två häckningar av kraftiga åskregn (döda ungar hittades).

Sammanfattningsvis kunde 37 par pilgrimsfalk noteras, en ökning med två par sedan 1996. Av dessa lyckades 25 par med häckningen och de fick fram totalt 60 ungar. Detta gör ett genomsnitt på 2,4 ungar per lyckad häckning, något sämre än normalt.

I Norbotten häckar några par på marken på stora myrar. Dessa markhäckare hade ett dåligt häckningsår, tre par fick fram fem ungar.

12 häckningar misslyckades troligast på grund av sen vår och kraftiga, lokala åskregn.

Totalt för hela pilgrimsfalksprojektet inklusive avel kom 118 ungar på vingarna i Sverige.

Av de 9 nya paren som hittades 1996 lyckades 6 få ungar medan 3 misslyckades.

Från 1982 när inventeringarna startades har en kraftig ökning av antal par skett. Från en bottennotering på 3 par 1984 till 37 par 1997.

Flest antal flygga ungar producerades 1996 då 75 stycken kom på vingar, 1984 blev bara 5 ungar flygga.

En unge märkt 1979 hittades död i Frankrike 1996, drygt 17 år gammal.

Vitryggig hackspett

VID 1900-TALET'S BÖRJAN fanns den vitryggiga hackspetten över hela Sverige. I dag finns den bara kvar kring nedre Dalälven, i Värmland, Dalsland och sydöstra Götaland.

1990 startade Naturskyddsföreningen Projekt vitryggig hackspett för att skydda de 90 par som fanns kvar. Trots hårda ansträngningar har arten fortsatt att minska och i dag finns det bara ett 30-tal par.

För att vitryggarna ska överleva måste deras livsmiljö skyddas. De trivs i lövrika skogar med döda eller döende träd. I träden lever insekter som är vitryggens föda.

Inom projektet arbetar man med att skydda och återskapa vitryggens livsmiljö genom att spränga träd till "högstubbar". Man kartlägger fågelns livsmiljöer, stödutfodrar och informerar markägare, myndigheter och allmänhet.

För att stammen av vitryggar ska kunna räddas samarbetar man med skogsbolag och upprättar avtal med privata markägare för att bevara lövrika skogar. I samarbetet med en organisation i Norge utbytes kunskap och erfarenheter.

Ge lommen en chans

FÖR ATT KUNNA NJUTA AV en rik och spännande natur måste vi visa hänsyn mot djur och växter. Den störningskänsliga lommen får påminna oss om vårt ansvar när vi vistas i naturen.

I många tusen år har lommen häckat i våra klara sjöar och tjärnar. Här lever den ett tillbakadraget familjeliv under sommaren. Lommen fångar fisk i den egna eller någon när-

liggande sjö. När hösten kommer drar lommen sydost ut till havs för att under våren återkomma till sin sjö. I och på vatten rör den sig mästerligt. På land är den däremot hjälplös.

Lockrop i skymningen

I svartvit rutmönstrad dräkt, intensivt rubinröda ögon och en vass dolkliknande näbb är storlommen en praktfull fågel. Den kan väga 3 kilo och har ett vingspann på upp mot 130 cm. Betydligt mindre är smålommen, som känns igen på parningsdräktens röda "hakklapp". Kanske känner vi bäst igen lommen på det vemodiga lockropet i skymningen.

Kom inte hit!

I alla tider har lommen levt i balans med rovdjur och andra naturliga hot. I dag är det mänskliga aktiviteter som hotar lommen. Förutom försurade sjöar, våtmarksdikningar och olämpliga vattenregleringar hotas den av friluftslivet. Lommen vill inte bli störd. Undvik därför att fiska, paddla eller vistas i närheten av ett häckande par. När inkräk-

tare närmar sig visar den ett rituellt hotbeteende: "Detta är min sjö...kom inte hit!".

Varje art lika viktig

Vi har valt lommen som symbol för vår kampanj för en mångfald av växter och djur. Med allemansrätten har vi ett unikt tillräde till nästan all natur i Sverige. Men för att kunna njuta av en rik och spännande natur, måste vi visa respekt mot dess invånare. Alla arter är lika viktiga för en fungerade helhet. Stor som liten. Känd eller okänd. Lommen får påminna oss om att allemansrätten är en frihet under ansvar.

Hot mot lommen

- Våtmarksdikning kan förstöra lommens häckningstjänar.
- Reglering av vattenståndet i storlomssjöar under ruvningstiden kan innebära att boet hamnar under vattenytan eller att lommarna inte kan ta sig upp till boet.
- Försurningen har ändrat och försämrat fiskfaunan i flera sjöar. En sur sjö får ofta ett klarare vatten vilket på kort sikt kan gynna storlommens födosök. I försurade sjöar lakas kvicksilver ut och sprids i näringskedjan. Som toppkonsumenter får lommarna i sig de högsta halterna av kvicksilver, vilket kan försämra deras överlevnad och reproduktion.
- Storlommen är känslig för störningar. Undvik därför att fiska eller vistas för nära ett häckande lompar. När den ruvande lommen känner sig hotad lämnar den boet vid strandkanten och ger sig ut på sjön. Risken för att boet plundras på ägg av andra djur är då stor.

Smålommar störs på motsvarande sätt när småtjänar öppnas för kortfiske eller inplantering av fisk.

- Inom övervintringsområden till havs drabbas ofta lommarna av oljeskador. Många drunknar också i fisknät.

Naturskyddsföreningen. Projekt lom.

Höksångare. Foto: Bo Fagerström.

Ovanlig nätfångst

Lars Göran Limdström

HITILLS HAR ÅRETS RINGMÄRKNING gott ganska trögt, bl a har vi fångat väldigt få lövsångare vilket säkert beror på den regniga sommaren, men söndagen den 21 augusti fångade vi och ringmärkte en ovanlig fågel, nämligen en höksångare.

Det finns bara 7 fynd från Hälsingland och alla är fångade i slöjnät på Reffelmansviken, Hudiksvall.

Den första ringmärktes 1989 sedan gick det tre år men då fångades hela tre stycken. 1996 var det dags igen då två individer ringmärktes, den ena väldigt sent, 10 oktober.

Höksångaren häckar på öppna soltorra buskmarker med hagtorn, slån och en, kring Östersjön, ofta på öar. Nordligaste häckningsplatsen är utanför Upplands kust men den har tillfälligtvis häckat på Eggegrund utanför Gästriklands kust.

Man kan ju spekulera om varifrån de höksångare som ringmärktes vid Reffelmansviken kommer. Häckar de möjligtvis på någon ö utanför vår kust eller har de fåglar vi sett bara flytta fel eller kommer de från Finland som har en population av arten efter sydostkusten.

Gråspett. Foto: Bo Silver.

Fågelbordet

1997-98

Lars Göran Lindström

Precis som förra året så ville vi ha in rapporter om hur matningen vid fågelbordet hade gått under vintern. Det blev inte lika många som deltog i år men 15 stycken skickade dock in sina iakttagelser.

FÅGELMATNING UNDER VINTERN är en trevlig samsättning för många. Det är ju inte bara roligt utan också viktigt för många överlevnad under den tid på året när födan tryter som mest. En annan fördel är att man får se fåglarna mycket bättre och man kan även lära sig deras beteende genom att sitta och studera hur de gör.

Sedan fågelmatning startade i större skala har nog många fler individer börjat att övervintra på våra breddgrader och överlevnaden har säkert också ökat. En viktig sak att tänka på är att inte sluta med matningen för tidigt på våren för då är fåglarna i sin sämsta kondition och behöver mer än väl det tillskott som maten vid fågelborden ger.

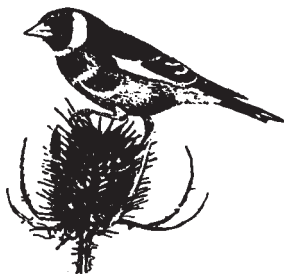

Foder

Många som matar fåglar har inte bara solrosfrön utan blandar sitt utbud med talg, bröd, hampfrön och frukt, vilket är bra för då kan flera arter äta sig mätta. Hur mycket man lägger ut beror på fågeltillgången och givetvis på var man bor.

Arter

Precis som förra året dominerade talgoxe, grönfink och blåmes, men även gulspurv och domherre gästade de flesta fågelbord. Däremot så var det väldigt få gråsikor i farten. Det är ju så att vissa år är det mycket gråsiska och andra år nästan inga alls. Antalet gråspettar var i fjol väldigt högt (19) men i år var det betydligt färre (7) kanske beroende på att många som bor på landsbygden inte skickat in någon rapport i år, eller så har häcknings-säsongen inte varit lika bra.

Hos Seve Sundkvist verkar det vara ett hackspettseldorado, han har haft tre mindre hackspettar, en gråspett, tre större hackspettar och en gröngöling.

Andra trevliga observationer var en steglits, en mindre korsnabb, turkduva och en övervintrande rödhake som fanns kvar till mitten av januari. Totalt sett verkar det inte ha varit någon toppensäsong när det gäller fågeltillgången, de flesta har haft färre fåglar än normalt medans några få har haft flera än normalt.

Följande har deltagit.

Arne Bengter, Kersti Bäckström, Gunnar Eriksson, Stefan Forss, Ove Fredin, Ella Juhlin, Kenneth Karelius, Bernt Karlsson, Lars Göran Lindström, Bertil Löfgren, Torgny Pettersson, Maja Ransjö, Dan Sandberg, Seve Sundkvist, K G Åström.

Fortsättning från sidan 3

vid Jättholmarna och två myrsnäppor vid Malgrynnan.

Sommaren blev ju vädermässigt en av de sämre på många år. Det gav förstås inte några större mängder nattsångare men som vanligt fanns de flesta arter rapporterade, bl a två busksångare, två småfläckiga sumphöror och en flodsångare. Roligast bland sångarna var dock den ovanliga trastsångaren som upptäcktes strax innan midsommar i Morasjön, Delsbo och som hördes åtminstone en bit in i juli. Till skillnad mot sina nära släktingar inom *Accrocephalus*-släktet så sjunger trastsångare gärna från en öppen position och under dygnets ljusa timmar.

Häckningmässigt återstår det ännu att se vad den regniga sommaren innebar för ungpåproduktionen. Preliminärt tycks det gått mycket dåligt för markhäckande insektsätare (bl a flera sångare), troligen pga att bona vattenfyllets. Holkhäckare som ex svartvit flugsnäppare hade en mycket bra häcknings-säsong nämligen. Man kan också tänka sig att trastar (gott om mask i det regniga väderet) hade ett lyckat år.

Är Lillfjärden slut som fågelokal?

I HUDIKSVALL FANNS fram till den 17 augusti i år en av Sveriges förnämsta fågellokaler - Lillfjärden, känd bland fågeintresserade över hela landet.

Vår stad har varit unik i landet med en så förnämlig fågelokal inom stadens gränser.

Vid Lillfjärden brukade varje år hundratals grå- och kanadagäss rasta, och bland dem fanns ofta sällsynta gäster som vitkindad gås, bläsgås och spetsbergsgås. Gässen har under lång tid varit en viktig del av stadsbilden till glädje för bl a barnfamiljer och naturintresserade.

Mest känd har dock Lillfjärden blivit som Europas viktigaste rastplats för den sällsynta fjällgäsen. Fjällgäsen befinner sig på utrotningens brant i hela Skandinavien. Därför pågår sedan början av 80-talet ett internationellt räddningsprojekt för att bevara fjällgäsen som svensk häckfågel. Detta har uppmärksammats mycket i TV och tidningar och miljontals kronor har satsats på att rädda fjällgäsen från utrotning.

Varje vår och höst, under de senaste tio åren, har en stor del av den svenska fjällgässtammen valt att rasta just vid Lillfjärden under sin flyttning mellan häckningsplatserna i Lappland och övervintringslokalen i Holland. Gräsyrtorna kring Lillfjärden har erbjudit ett utmärkt och unikt betesområde för dessa gäss. Här var gässen trygga för jakt och

rovdjur och kunde lungt beta och samla näring inför häckningen och inför vintern. På ingen annan plats i Europa har man haft möjlighet att se fjällgäss på så nära håll som vid Lillfjärden. Ornitologer och andra fågelintresserade från hela Sverige, och även från andra länder, besöker Hudiksvall för att njuta av vår fina fågelsjö.

Med det nya stängslet har Lillfjärden förvandlats från denna unika fågelokal till en, ur fågelsynpunkt, fullständigt värdelös parkdamm! Hudiksvall kommer att bli känd över hela Sverige som staden där kommunens parkförvaltning förstörde en ovärderlig fågelokal och spolierade landets viktigaste rastokal för fjällgäss.

Hösten 1998 kommer att bli den första på över tio år då inga fjällgäss rastade vid Lillfjärden.

Kanske är det inte för sent att återställa Lillfjärden till den förnämliga fågelsjön den var inna det nya stängslet sattes upp. Men det gäller att handla snabbt. 1998 tycks bli ett förlorat år för Lillfjärden som fågelokal.

Hudiksvall 980912

Bo Fagerström

**Styrelseledamot i Lillfjärdens Fågelförening,
Hudiksvallsregionens Fågelkubb och Projekt
Fjällgås.**

Program

senhöst och vinter

Europeen Bird Watch day

3/10

Samling: 06.30, Lillfjärdens utfodringspl.

Ansvarig:

Runt hela Europa samlas fågelintresserade och räknar in både antal fåglar och antal arter. Hoppas vi kan bidra med någon art som inte observeras någon annanstans i Sverige. Troligen blir Hornslandet målet för exkursionen.

En film om alfågel

7/10

Svenska Turistföreningen (STF) har en filmvisning i Järvsö Folkets Hus klockan 19.00. Det är den från TV kända filmaren Ingemar Lind som visar en film om alfåglar. Inträde kostar 50 kr, kaffe ingår. Intresserade kan kontakta Kersti Bäckström (0650 - 201 83).

Senhöstexkursion

31/10

Samling: 07.00, Lillfjärdens utfodringspl.

Ansvarig: Mats Axbrink (0650 - 963 87)

En tur ut till Hornslandet är ett måste under den senare delen av hösten. Fågelmängden kanske inte är så stor men kvaliteten kan vara desto bättre. En jaktfalk vore inte så dumt.

Bildvisning

16/11

Samling: Hamnlyckan, Norrfjärden, 19.00

Ansvarig: Ove Nygren (0652 - 300 22)

Ove Nygren visar bilder, som han tagit själv, från Kalahariöknen.

Nyårsexkursion

1/1

Samling: 08.00, Lillfjärdens utfodringspl.

Ansvarig: Mats Axbrink (0650 - 963 87)

Åter dags för årskryssen att ramla in. Blir det 40 i år Mats?